

Het was een te waarden opsomming: te waarden omdat zij van realisme getuigde. Te laat!

★

Wij dienen nu ons relaas te onderbreken. Schrijvend over de worsteling tussen Nederland en de Republiek Indonesië, hebben wij wat 'Batavia', d.w.z. het Nederlands-Indische gouvernement, betreft, ons goeddeels moeten concentreren op de standpunten die van Mook en, in een later stadium, de Commissie-Generaal alsmede de adviseurs van de landvoogd en van de commissie in de verschillende stadia van die worsteling innamen. De commissie had geen andere taak dan met de Republiek te onderhandelen, maar van Mook was in de eerste plaats landvoogd: opperbevelhebber van land- en zeemacht en hoofd van het gouvernement. Zijn opperbevelhebberschap oefende hij slechts op kritieke momenten uit, hoofd van het gouvernement was hij daarentegen voortdurend, ja men mag wel zeggen: dag en nacht.

Het is op dat gouvernement dat wij iets dieper willen ingaan. Waarom nú? Omdat het op Java vóór de Eerste Politionele Actie zijn zorgen slechts tot beperkte gebieden kon uitstrekken maar na die actie tot omstreeks de helft van dat hoofdeiland van de archipel.

Het Nederlands-Indische gouvernement

Vóór de Japanse invasie kende het Nederlands-Indische gouvernement een gouverneur-generaal die een kabinet en de Algemene Secretarie tot zijn onmiddellijke beschikking had en in alle belangrijke aangelegenheden de Raad van Nederlands-Indië (te vergelijken met de Raad van State in Nederland) moest raadplegen. Hij moest voorts rekening houden met de verschillende stromingen in de Volksraad – hetzelfde deden de directeuren der departementen van algemeen bestuur. Dat waren er acht: Binnenlands Bestuur, Justitie, Financiën, Onderwijs en Eredienst, Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat, Oorlog, en Marine. Van die acht had van Mook in april '44 in Australië de eerste zeven weer in het leven geroepen – hij had toen ook directeuren benoemd die samen de Raad van departementshoofden waren gaan vormen en die Raad had toen als adviserende instantie min of meer de plaats van de Raad van Nederlands-Indië ingenomen.